

Concerten S.A. 2021

Ruïnekerk
Alkmaar
30 juli 2021
Aanvangstijden 15.00 en 20.30 uur

Lisanne Soeterbroek, viool

Heinrich Ignaz Franz von Biber Passacaglia
(1644-1704)

Eugène Ysaÿe uit: Vioolsonate nr.1 in g kl. t., opus 27
(1858-1931) III. Allegretto poco scherzoso: Amabile

Johann Sebastian Bach Partita nr.2 in D kl. t., BWV1004
(1685-1750) I. Allemande
 II. Corrente
 III. Sarabande
 IV. Giga
 V. Ciaccona

Louis Andriessen uit: Xenia: III. Song
(1939)

Niccolò Paganini Caprice nr. 24 in a kl. t., opus. 1
(1782-1840)

Toelichting programma 30 juli 2021 Ruïnekerk Bergen NH

Doorgaans zijn het grote instrumentalisten die ook beschikken over compositorisch inzicht die de techniek en de mogelijkheden van een instrument een stap verder brengen. Musici die in hun tijd onwaarschijnlijke virtuozen zijn en het schijnbaar onmogelijke presteren vormen een springplank voor volgende generaties. Zo is de viooltechniek via enkele ijkpunten in de historie geëvolueerd tot wat er vandaag de dag mogelijk is. Een van de eerste bekende grote violisten en componisten was Heinrich Ignaz von Biber. Hij tilde de viool naar een hoger plan met zijn vijftien Rosenkranzsonates en de afsluitende Passacaglia. Bach nam later de fakkel over om die uiteindelijk door te geven aan de rondreizende virtuozen. Paganini werd berucht, maar ook een violist/componist als Eugene Ysaÿe en Fritz Kreisler. En dan is er iemand als Louis Andriessen nodig om met een paar schijnbaar simpele doch doeltreffende noten de viool weer op haar plaats te zetten.

Biber componeerde de majestueuze **Passacaglia in g** als afsluiting van de vijftien Rosenkranzsonates die hij waarschijnlijk schreef voor zijn werkgever, de Salzburgse aartsbisschop Maximilian Gandolph. Hij voltooide het werk rond 1676. Opvallend is dat Biber nadat hij in de voorgaande sonates steeds een andere stemming had gebruikt in deze Passacaglia voor viool solo weer terugkeert bij de standaardstemming D, G, A, E. De basis vormt een dalend motief van vier noten (G, F Es, D). Dit is niet alleen het openingsmotief, maar ook het basmotief, het passacagliamotief dat vervolgens vijfenzestig keer herhaald wordt. Daarboven ontvouwen zich steeds virtuoze variaties. De kunst van dit werk, een van de eerste omvangrijke werken voor viool solo, is om het basthema steeds helder te laten klinken ondanks het feit dat de variaties steeds bewerkelijker vormen aannemen.

Het werk van Biber en de Sonates en Partita's van Bach hadden grote invloed op Eugène Ysaÿe. Nadat de violist en componist Joseph Szigeti een Sonata van Bach had horen spelen, besloot hij zes sonates te schrijven, alle opgedragen aan een opvallende musicus uit de tijd van Ysaÿe. De eerste Sonate op. 27 nr. 1 droeg hij vanzelfsprekend op aan Szigeti, terwijl hij de verdere inspiratie ontleende aan Bachs eerste Sonate in g BWV 1001. Hoewel de gebaren regelmatig zo van Bach lijken te komen reflecteren de noten zo'n beetje alles wat in de eerste decennia van de twintigste eeuw langs is gekomen. Het **Allegretto poco scherzoso**, het derde deel van de eerste sonate, fungeert binnen dit hoogstaande vioolgeweld als een relatief rustpunt.

Johann Sebastian Bach voltooide zijn opmerkelijke set Sonates en Partita's in 1720 in Weimar waar hij Kapellmeister was aan het hof van Leopold von Anhalt-Köthen. Hoewel Bachs werk, zoals wij dat nu kunnen beschouwen, uniek was en van een ongekend hoog niveau, sloot hij met deze instrumentale stukken wel aan bij een trend die begon bij Biber en die voortgezet werd met onder anderen Johann Georg Pisendel die in 1716 zijn Vioolsonate voor viool solo componeerde. Bach schreef de solowerken waarschijnlijk voor eigen gebruik (hij was een begenadigd violist) of voor de violisten van het hoforkest, want een publicatie bleef uit tot 1802, ruim vijftig jaar na zijn dood. Verder blijft het gissen wanneer de werken uitgevoerd werden en voor wie ze precies geschreven zijn. Het zijn in elk geval zes werken die boven het genre uitstijgen. De partita is normaal gesproken een set gestileerde hofdansen, maar Bach maakt van de **Tweede partita in d BWV 1004** een ijssterk werk is dat als geheel een enorme eenheid uitstraalt. Delen van het basthema van de Chaconne klinken al in de Allemande, Courante, Sarabande en Gigue die aan de Chaconne voorafgaan en de vijftien minuten lange Chaconne duurt ongeveer net zo lang als de voorgaande delen bij elkaar, waardoor er een schijnbare tweedeling ontstaat. Die Chaconne is ook meteen het hoogte- en

zwaartepunt van deze Partita. Terwijl het basthema van vier maten 64 keer herhaald wordt, weet Bach een kwartier lang de spanning vast te houden met meesterlijke tegenmelodieën, duizelingwekkende configuraties en gedurfde harmonisaties, zonder ook maar een moment de relatie met het thema te verliezen.

Zoals altijd neemt de Nederlandse componist Louis Andriessen de historie serieus en steekt hij er ondertussen de draak mee. Ook in een 'gelegenheidswerk' dat hij schrijft voor een competitie. In 2005 kreeg hij de opdracht om voor de Manchester International Violin Competition een nieuw werk te schrijven. Het werd het driedelige Xenia, opgedragen aan Monica Germino. Het eerste deel is een Sarabande met echo's van Bach, het tweede deel suggereert het uit de bocht gierende virtuosendom van de negentiende eeuw en het hier uitgevoerde laatste deel, **Song**, voegt een nieuwe poëzie en een nieuwe virtuositeit toe. De violist wordt geacht niet alleen te spelen, maar ook de woorden van het in het Engels vertaalde laatste couplet van Arthur Rimbauds Voyelles. Het resultaat is een klein juweeltje van ruim twee minuten waarin de schaduw van Bach doorlopend hoorbaar blijft.

Niccolò Paganini bracht in de periode na Bach en vóór Ysaÿe en Andriessen de viool en het vioolspel naar een nieuw en nog niet eerder gehoord niveau. Niet alleen zijn spel en techniek waren fenomenaal, ook de composities waarin hij zijn 'duivelskunsten' vastlegde getuigen van zijn kunnen. Zijn meest fameuze bijdrage aan de vioolliteratuur vormen de *24 Caprices op. 1*. Hij schreef de stukken tussen 1802 en 1817 en publiceerde ze in 1819. De stukken zijn eigenlijk een klinkend dagboek van de technieken die Paganini ontwikkelde. Elke *Caprice* richt zich op een ander aspect van het vioolspel. Dubbelgrepen, trillers, grote sprongen, vormen van stokvoering, het komt allemaal langs. Daarbij slaagde Paganini erin om de studies ook muzikaal op een hoog niveau te brengen. Dat blijkt zonder meer uit de spectaculaire **Caprice nr. 24**. Het bekende thema met een set variaties vergt ook tegenwoordig nog steeds veel van de violist. 'Als je op de techniek concentreert, wordt het doorgaans een vlakke vertolking, maar als je je laat meeslepen, kun je weer makkelijk struikelen over de vereiste techniek', zei een gevierd violist ooit over de uitdagingen van dit werk.

Paul Janssen

Lisanne Soeterbroek (1984) geboren te Sittard (NL), studeerde bij Coosje Wijzenbeek en Vera Beths aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Zij sloot haar Masterstudie af met een 10 met onderscheiding voor 'all-round musician'. Hierna volgde zij een Postgraduate Study in Graz (A) bij Prof. Eszter Haffner.

Sinds 2013 is zij aangesteld als eerste concertmeester van het Antwerp Symphony Orchestra. In mei 2020 nam zij haar eerste solo-CD op met werken van Bach en Andriessen, bij het label '7 Mountain Records'.

Lisanne won diverse nationale en internationale prijzen bij concoursen als het Padova International Music Competition 2012, het Oskar Back Nationaal Vioolconcours 2007 & 2011, het International Solo Violin Competition Cremona 2010 en het 'Internationaler Wettbewerb für Violine' 2001.

In 2007 werd haar de Kersjes van de Groenekan Prijs toegekend en Lisanne was in 2008 de allereerste Young Artist in Residence van de Gelderse Muziekwinter. In 2009 tourde zij in de serie 'Debuut' als primarius van The Hague String Variations (strijksextet).

Sinds 2009 is Lisanne primarius van het Vespucci Kwartet. In 2014 en 2019 bracht het kwartet CD's uit bij het label Footloose, met werken van Mozart, Dvorak, Haydn, Brahms en Webern.

Lisanne creëerde voor dit kwartet klassieke muziek-voorstellingen met net een vleugje extra. Zo ontstonden de producties 'Kreutzeronate' (met film, 2017), 'Prokofiev moves' (met dans, 2018) en de kindervoorstelling 'de Nieuwe Kleren van de Keizer' (met acteur, 2018).

www.vespuccikwartet.nl

Lisanne soleerde met vele orkesten, waaronder het Nederlands Philharmonisch Orkest, het Nederlands Kamerorkest, het Nationaal Jeugdorkest, het Staatsorkest van Frankfurt an der Oder, de Baden-Badener Philharmonie en het Antwerp Symphony Orchestra. Op haar veertiende maakte ze haar debuut in de Grote Zaal van het Concertgebouw met het vioolconcert van Khatchaturian.

Van 2009 tot 2013 werkte Lisanne als aanvoerder 2e violen bij het Nederlands KamerOrkest. Als gastconcertmeester speelde zij o.a. bij het Rotterdam Philharmonisch Orkest, City of Birmingham Orchestra, Barcelona Symphony Orchestra, BBC Symphony Orchestra, Aurora Orchestra London, Orchestre de Chambre de Paris en het Nederlands Philharmonisch Orkest.

In 2020 besloot Lisanne iets met haar liefde voor fotografie te doen en begon een fotostudio aan huis. Haar portretten vindt u in de portfolio op deze site.

Lisanne bespeelt een Ferdinand Gagliano uit 1773.

<http://www.lisannesoeterbroek.com>